

UCHWAŁA

Dnia 11 września 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

SSA Barbara Trębska

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z powództwa K. M. S.A. w L.
przeciwko Syndykowi masy upadłości Korporacji Budowlanej B. sp. z o.o.
w upadłości likwidacyjnej w P.
o ustalenie,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 11 września 2014 r.
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Apelacyjny [...] postanowieniem z dnia 12 maja 2014 r.,

"Czy po wejściu w życie art. 1 ust. 22 w zw. z art. 9 ust. 1 w zw. z art. 9 ust. 4 w zw. z art. 11 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381) można ponownie wytoczyć powództwo, z zachowaniem skutków z art. 182¹ § 2 k.p.c. w zakresie uiszczonej przy pierwotnie wniesionym powództwie opłaty od pozwu, w sytuacji gdy do umorzenia pierwotnego postępowania doszło na podstawie art. 182¹ § 1 k.p.c., przed wejściem w życie ustawy nowelizacyjnej?"

podjął uchwałę:

Uchylenie art. 182¹ k.p.c. nie niweczy skutków, jakie ustawa wiązała z poprzednio wytoczonym powództwem, jeżeli ponowne powództwo zostało wytoczone z zachowaniem wymagań przewidzianych w art. 182¹ § 2 k.p.c.

UZASADNIENIE

Przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego. Powód w pozwie z dnia 6 maja 2011 r. skierowanym przeciwko Korporacji Budowlanej B. sp. z o.o. domagał się zasądzenia kwoty 1.118.577,25 euro z odsetkami za opóźnienie, od kwot i dat szczegółowo opisanych w pozwie. Powód uiścił opłatę należną od pozwu w kwocie 100.000 zł. Wobec ogłoszenia w dniu 10 maja 2011 r. upadłości likwidacyjnej pozwanego, Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 20 maja 2011 r. umorzył na podstawie art. 182¹ § 1 k.p.c. postępowanie w sprawie. Powód objętą powództwem wierzytelność wraz z odsetkami zgłosił w postępowaniu upadłościowym. Syndyk masy upadłości pozwanego odmówił umieszczenia wierzytelności na liście wierzytelności, a sprzeciw powoda został oddalony postanowieniem z dnia 7 maja 2013 r. Zażalenie powoda na to postanowienie zostało oddalone postanowieniem z dnia 3 października 2013 r. W pozwie przeciwko syndykowi masy upadłości Korporacji Budowlanej B. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej, wniesionym z zachowaniem terminu trzech miesięcy wynikającym z art. 182¹ § 2 k.p.c., powód domagał się ustalenia istnienia wierzytelności w kwocie 1.244.363,06 euro. Wezwany do uiszczenia opłaty należnej od pozwu w kwocie 100.000 zł, powód złożył zażalenie, powołując się na treść art. 182¹ § 2 k.p.c., z którego wynika, że w przypadku ponownego wytoczenia powództwa w warunkach w nim opisanych, zachowane zostają skutki jakie ustawa wiąże z poprzednio wytoczonym powództwem.

Sąd Okręgowy, rozpoznając zażalenie powoda, powziął wątpliwość prawną wyrażoną w przytoczonym na wstępie pytaniu. Wskazał, że art. 182¹ k.p.c. został uchylony z dniem 3 maja 2012 r., a więc przed złożeniem przez powoda ponownego pozwu. Przepisy przechodnie do ustawy zmieniającej w tym zakresie kodeks postępowania cywilnego (art. 9 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. nr 233, poz.1381) nie dają odpowiedzi czy przepis art. 9 ust. 4 stanowiący, że art. 182¹ k.p.c. nie stosuje się od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej

oznacza też zniesienie możliwości wytoczenia ponownego powództwa z zachowaniem przewidzianych w tym przepisie korzyści.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Art. 182¹ k.p.c. w brzmieniu: „§ 1. Jeżeli ogłoszono upadłość obejmującą likwidację majątku pozwanego a postępowanie dotyczy masy upadłości, sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania. Postanowienie może zapaść na posiedzeniu niejawnym. Przepisu art. 108 § 1 nie stosuje się.

§ 2. W przypadku ponownego wytoczenia powództwa w terminie trzech miesięcy po prawomocnej odmowie uznania wierzytelności, uchyleniu, prawomocnym zakończeniu albo umorzeniu postępowania upadłościowego, zachowane zostają skutki, jakie ustawa wiąże z poprzednio wytoczonym powództwem. Postępowanie dowodowe nie wymaga powtórzenia.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w przypadku zmiany postanowienia o ogłoszeniu upadłości obejmującej likwidację majątku pozwanego na postanowienie o ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu” –

został wprowadzony do porządku prawnego ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2006 r., Nr 235, poz. 1699 ze zm.) i obowiązywał od 20 marca 2007 r. wraz ze zmienionym z tą datą przepisem art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c., który eliminował obowiązującą dotychczas w takiej sytuacji konieczność zawieszenia postępowania. Zacytowany przepis został uchylony przez art. 1 pkt 22 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r., Nr 233, poz.1381, dalej jako „ustawa zmieniająca k.p.c.”), która weszła w życie z dniem 3 maja 2012 r.

Okoliczności sprawy, na tle której powstało przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne wskazują, że powód po umorzeniu postępowania w sprawie pierwszej, wszczętej przed ogłoszeniem upadłości likwidacyjnej pozwanego, dopełnił czynności wynikających z § 2 art. 182¹ k.p.c., jednakże zmieniony stan prawny rodzi wątpliwość czy powód zachował korzyści jakie ustawa związała z umorzeniem w tym trybie postępowania, w sytuacji gdy ponowne powództwo zostało wytoczone co prawda z zachowaniem

trzymiesięcznego terminu, jednak termin ten upłynął w czasie, kiedy przypis już nie obowiązywał.

Przepisy przechodnie do ustawy zmieniającej k.p.c. ustawodawca zawarł m.in. w art. 9 i 11 stanowiąc, że ustawa wchodzi w życie po upływie sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia czyli 3 maja 2012 r. (art. 11), a jej przepisy stosuje się do postępowań wszczętych po tej dacie, z zastrzeżeniem ust. 2-7 art. 9. Z zastrzeżenia uczynionego w art. 9 ust. 4 wynika zaś, że art. 182¹ k.p.c. nie stosuje się od wejścia w życie ustawy czyli od 3 maja 2012 r. Uwzględniając płynące z § 52 ust. 2 załącznika do Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej (Dz.U. z 2002 r., Nr 100, poz. 908) zalecenia w zakresie budowania przepisów, stwierdzić należy, że formuła art. 9 ust. 4 ustawy zmieniającej – „nie stosuje się” oznacza, że art. 182¹ k.p.c. został uchylony z dniem 3 maja 2012 r.

Z punktu widzenia charakteru art. 182¹ k.p.c., ma on niewątpliwie charakter procesowy. Na gruncie prawa procesowego dość powszechnie przyjmuje się jako obowiązującą, zasadę bezpośredniego działania ustawy nowej (zwaną też regułą aktualizacji) i zasadę tę wyraża art. 9 ust. 4 ustawy zmieniającej k.p.c. Tak więc, jeżeli ogłoszono upadłość obejmującą likwidację majątku pozwanego a postępowanie dotyczy wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości, od 3 maja 2012 r. nie jest dopuszczalne w takiej sprawie umorzenie postępowania; zmieniony jednocześnie tą samą ustawą art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. przywrócił obowiązek zawieszenia postępowania. O umorzeniu postępowania stanowił § 1 art. 182¹ k.p.c. i przedstawione rozumienie art. 9 ust. 4, że od 3 maja 2012 r. nie jest dopuszczalne w takiej sprawie umorzenie postępowania, nie nasuwa wątpliwości. Wyjaśnienia jednak wymaga znaczenie uchylenia również i § 2 tego artykułu stanowiącego, że zachowane zostają skutki związane z poprzednio wniesionym powództwem, a więc czy wynikający z przepisu przywilej zachowania skutków jakie ustawa wiązała z poprzednio wytoczonym powództwem, po 3 maja 2012 r. upada.

Sięgając dla dokonania wykładni do uzasadnienia projektu ustawy zmieniającej k.p.c. zauważa się, że ustawodawca w zakresie odnoszącym się do zagadnień intertemporalnych uznał za istotną jedynie potrzebę stosowania

rozwiązań procesowych – które zostały tą ustawą do systemu prawnego wprowadzone czy też li tylko przywrócone, takich jak zawieszenie postępowania w sytuacji gdy ogłoszono upadłości strony a spór dotyczy wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości - od razu, z chwilą wejścia w życie ustawy. Uzasadnienie projektu zdaje się wskazywać, że ustawodawca konstruując przepisy przechodnie nie dostrzegł, że oddziaływanie uchylanego przepisu w porządku prawnym było szersze, § 2 art. 182¹ k.p.c. utrwał bowiem w tym porządku tak procesowe jak i materialnoprawne skutki dokonanych w przeszłości czynności procesowych, a ponadto modyfikował założenia art. 145 prawa upadłościowego i naprawczego (dalej jako pr.u.n.).

W myśl art. 145 ust. 1 pr.u.n. (w brzmieniu sprzed 20 maja 2007 r.) prowadzenie procesu wszczętego przed ogłoszeniem upadłości o wierzytelność podlegającą zgłoszeniu w postępowaniu upadłościowym, po ogłoszeniu upadłości jest dopuszczalne, ale tylko wtedy, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta, po wyczerpaniu trybu określonego ustawą, nie została umieszczona na liście wierzytelności. Powołany przepis przewidywał (i nadal przewiduje), że wówczas postępowanie sądowe lub administracyjne w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o taką wierzytelność może być "podjęte" przeciw syndykowi. Wyrażenia „podjęcie postępowania” było (i pozostaje) skorelowane z tymi regulacjami, które przewidują w razie ogłoszenia upadłości strony zawieszenie postępowania. Nowelizacja k.p.c. obowiązująca od 20 marca 2007 r. wyłączyła jednak możliwość zawieszenia postępowania cywilnego mającego za przedmiot wierzytelność podlegającą zgłoszeniu do masy upadłości i wprowadziła w zamian umorzenie postępowania dotyczącego takiej wierzytelności (art. 182¹ § 1 k.p.c.). Jednocześnie, na wypadek odmowy uznania wierzytelności dochodzonej w umorzonym postępowaniu, w art. 182¹ § 2 k.p.c. przewidziano możliwość ponownego wytoczenia powództwa. Zamiast zatem zawieszenia postępowania i ewentualnego podjęcia tego postępowania przeciw syndykowi, w okresie od 20 marca 2007 r. do 3 maja 2012 r. obowiązywała konstrukcja obejmująca umorzenie postępowania i możliwość ponownego wytoczenia powództwa *in idem*, jeśli wierzytelność nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności. Wprowadzenie do porządku prawnego art.

182¹ § 1 k.p.c. zmierzało więc do zapobieżenia sytuacjom, w których z chwilą ogłoszenia upadłości likwidacyjnej pozwanego przed sądem toczyłoby się postępowanie o wierzytelność podlegającą procedurze zgłoszenia i uznania w postępowaniu upadłościowym. Skutek tej regulacji nie skupiał się zatem na tym, aby zakończyć proces ze względu na niemożność realizacji roszczenia w ogóle, ale na tym, aby umożliwić powodowi skorzystanie z innego, właściwego, trybu zaspokojenia. Na czasowość umorzenia postępowania w takiej sprawie wskazywała też samodzielna podstawa prawna umorzenia, ustawodawca nie odwołał się bowiem do ogólnych zasad umorzenia postępowania ujętych w art. 355 k.p.c., a także uwolnienie sądów od obowiązku orzekania o kosztach w umorzonym postępowaniu, co stanowiło odstępstwo od generalnego obowiązku orzekania o kosztach w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 1 k.p.c.), nie przewidując przy tym zwrotu opłaty uiszczonej od pozwu pierwszego; art. 79 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r., nr 90, poz. 594 ze zm.) takiego przypadku nie obejmuje. Powyższe wskazuje na „zawieszające” skutki postanowienia o umorzeniu. Uregulowanie zatem stanowiące, że w wypadku ponownego wytoczenia powództwa w sytuacji opisanej w tym artykule „zachowane zostają skutki jakie ustawa wiąże z poprzednio wytoczonym powództwem”, a „postępowanie dowodowe nie wymaga powtórzenia” potwierdzało niedefinitywny, zawieszający skutek umorzenia. Wytoczenie wobec tego, zgodnie z art. 182¹ § 2 k.p.c., ponownie powództwa, w świetle art. 145 pr.up.n. oznaczało kontynuowanie dotychczasowego postępowania, z tym że przeciwko syndykowi. Kontynuowanie dotychczasowego postępowania oznacza zachowanie ciągłości procesu. Ciągłość procesu to również utrzymywanie się w nowym postępowaniu tych wszystkich skutków jakie wywołuje pozew. Skutki materialnoprawne jakie ustawa wiąże z wniesieniem powództwa w płaszczyźnie prawa materialnego obejmują przede wszystkim przerwę biegu przedawnienia (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.; w okolicznościach sprawy nie ma potrzeby wymieniania pozostałych skutków wniesienia pozwu wynikających z prawa materialnego, a także prawa procesowego). Przerwę biegu przedawnienia powoduje tylko pozew skutecznie wniesiony, a takim jest pozew należycie opłacony.

Nie ma podstaw do przyjęcia, że uchylając w całości art. 182¹ k.p.c. ustawodawca tym samym uchylił, a więc unicestwił, również skutki prawne, procesowe i materialnoprawne, które powstały na skutek wytoczenia powództwa w sprawie umorzonej na podstawie tego przepisu.

Prawo procesowe reguluje organizację i przebieg postępowania cywilnego. Nowe prawo procesowe, zgodnie z zasadą aktualizacji, odnosi się do zdarzeń i następstw tych zdarzeń powstałych po jego wejściu w życie. Jeżeli ustawodawca wyraźnie tego zagadnienia nie reguluje, zasada aktualizacji nie odnosi się do oceny skutków prawnych czynności procesowych dokonanych pod rządem prawa uprzednio obowiązującego. Przyjmuje się wówczas, że ocena taka powinna być dokonywana z zastosowaniem, w drodze analogii, art. XV § 2 przep. wprov. k.p.c., w którym zasada bezpośredniego działania nowego prawa procesowego połączona została z zasadą *tempus regit actum*. Pozwala to na utrzymanie w mocy skutków procesowych, które zgodnie z dotychczasowym prawem powstały w prowadzonym postępowaniu zamian doszło do zmiany prawa. Naruszenie tej zasady mogłoby wskazywać na wsteczne działanie prawa, co, jakkolwiek niewykluczone, nastąpić może wyłącznie z mocy wyraźnego przepisu i jedynie w dostatecznie uzasadnionych przypadkach.

W świetle powyższego uznanie, że uchylenie, w myśl art. 9 ust. 4 ustawy zmieniającej k.p.c., art. 182¹ k.p.c. z dniem 3 maja 2012 r. oznacza również uchylenie tych wszystkich skutków, które powodowało prawidłowo wytoczone pierwsze powództwo oznaczałoby, że ustawodawca naruszył regułę wynikającą z art. XV § 2 przep. wprov. k.p.c. i bez wyraźnego przepisu oraz braku uzasadnionej przyczyny dopuścił do wstecznego działania prawa. Taką wykładnię tego przepisu należy wykluczyć.

Ponadto uwzględnić należy, że powód pierwszy pozew wniósł przed ogłoszeniem upadłości pozwanego. Niedefinitywne, „zawieszające” umorzenie postępowania (art. 182¹ § 1 k.p.c.) stwarzało mu możliwość kontynuowania tego postępowania i chociaż wymagało to nowego powództwa, to jednak wobec brzmienia art. 145 pr.up.n. i art. 182¹ §2 k.p.c. to nowe powództwo nie tworzyło innej sytuacji procesowej niż podjęcie zawieszzonego postępowania. Przyjęcie,

że uchylenie z dniem 3 maja 2012 r. art. 182¹ k.p.c. oznacza też uchylenie skutków jakie były związane z poprzednio wytoczonym powództwem pozbawia interesy powoda ochrony prawnej, gwarantowanej przecież art. 145 pr.up.n. i art. 182¹ § 2 k.p.c. Wynikająca z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasada państwa prawnego nie dopuszcza takiej wykładni przepisów, która doprowadza do pozbawienia strony ochrony prawnej. Z zasady państwa prawa płynie obowiązek lojalności państwa wobec obywatela co wyraża się w obowiązku tworzenia takich norm prawa, które obywatelowi zapewniają bezpieczeństwo prawne, szczególnie wówczas gdy dochodzi do zmiany przepisów kształtujących jego sytuację prawną. Kierując się tą zasadą, nie sposób przyjąć, że celem ustawodawcy uchylającego z dniem 3 maja 2012 r. art. 182¹ k.p.c. było ograniczenie praw wierzycieli w dochodzeniu wierzytelności podlegających zaspokojeniu z masy upadłości.

Tak więc wyniki wykładni prowadzą do wniosku, że jeżeli wszczęte przed ogłoszeniem upadłości postępowanie o wierzytelność należącą do masy upadłości umorzono, to ponowne powództwo, chociażby wytoczone po uchyleniu art. 182¹ k.p.c., ale z zachowaniem terminu z § 2 tego artykułu, powinno być traktowane jak przewidziana w obowiązującym ciągle art. 145 pr.up.n. czynność polegająca na podjęciu postępowania przeciwko syndykowi. Wykładnia taka pozwala utrzymać w mocy skutki materialnoprawne i procesowe jakie wiązały się z poprzednio wytoczonym powództwem i uchyla tym samym obowiązek ponownego uiszczenia opłaty należnej od pozwu.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak na wstępie (art. 390 § 1 k.p.c.).